

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ב תמוז, ה'תשל"א

חלק ג – י"ל לש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה), ה'תשע"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

לעילוי נשמת

הילדה חיילת ב"צבאות השם"

חנה ע"ה

בת – יבדלחט"א – יוסף יצחק הלוי שיחי

נפטרה כ"ב תמוז ה'תש"ע

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות הור"י

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת בלה

ומשפחתם שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

וינפלד

ג

בי"ה, כחי מ"ח תשכ"ו
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' הרב אהרן שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו כותב אודות בית הכנסת אשר נשיאו הוא הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מדות וכו' מר אייזנער שי ובידעי אישית מר אייזנער שי כמה שנים, אשר לבו ער לעניני יהדות תורה ומצותי, אינו זקוק לעדוד בזה.

אלא שבכלל דעתי, מיוסד על המצב בארצוה"ב, שכמעט בכל מקום אשר כשמתמעט מספר בתי כנסיות מתמעט ג"כ מצב היהדות בעיר, ובפרט בעירם היא, אשר בזמן העונה (סעזאן) מבקרים שם מספר גדול של אחב"י שי מכמה מקומות ועיירות, שחשיבות מיוחדת למקום צבורי של תפלה או של לימוד התורה וכו', ובודאי לדכוותי האריכות בזה למותר.

וכיון שהכל בהשגחה פרטית, עלי החובה (והזכות) לעוררו על הכרח קביעות עתים גם בלימוד פנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות) ולא רק לעצמו כי אם להפיץ לימוד זה בכל מקום שידו מגעת,

וכידוע אגרת הקדש של הבעש"ט אשר לכשיפוצו מעינותיו חוצה, קאתי מר דא מלכא משיחא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ג

הרב אהרן: קראוס, אטלאנטיק סיטי.
בית הכנסת: "עטרת צבי". אגרת למתפללי ביהכ"נ — אג"ק חכ"ו אגרת ט'תרד (ד' כסלו ה'תשכ"ט; ושם — ע"ד החלטתם הטובה להמשיך ולהחזיק, וגם לחזק, את ביהכ"נ, תחת ניהולו של מר אייזנער).

מר אייזנער: לוי יצחק. אגרת אליו — אג"ק ח"ד אגרת תתלא (ח"י כסלו תשי"א).
אגרת הקדש של הבעש"ט: נדפסה בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדרחה), הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות חג הגאולה י"ב תמוז ה'תשל"א — הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ קרח, חלק שני לש"פ חוקת, חלק רביעי י"ל אי"ה לש"פ פינחס).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

חג הגאולה י"ב י"ג תמוז, ה'תשע"ו (ויפריצה),

שנת הקהל

תחילת שנת התשעים לגאולת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2016 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ב

ב"ה, כ"א שבט תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אברהם חיים שי

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל הפ"נ בעד זוגתו תחי', ואקוה שלעת קבלת מכתבי זה מצב בריאותה יוטב ויוכל לבשר בשו"ט בזה.

בטח למותר עוד הפעם לבקשו ע"ד ההתעסקות בחיזוק רוח היהדות בכלל ורוח החסידות בפרט במקומו עתה, שכפי האמור שתי מעלות בזה, (א) שנמצאים במקומו עתה יהודים מכל קצות ארצה"ב שבמילא יכולים ממקום זה להפיץ הפעולה על יותר ערים, (ב) שבהיותם פנוים ובמקום מנוחה, זה נותן יותר אפשריות לדבר עמהם, און השי"ת בלייבט ניט קיין בעל חוב, און אַז מען מאַכט געזונט אידען אין רוחניות גיט השי"ת להתעסק בזה תוספת בריאות הן בגשמיות והן ברוחניות.

מוסגי"פ ביאַגראַפיע של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע שהו"ל ליום ההילולא השלישי הוא יו"ד שבט העבר, שבטח יביא לו תועלת גם בכל הנ"ל.

ברכה לבריאות הנכונה.

כו. בנוגע להאמור לעיל בנוגע לקשר והשייכות של כל ג' הסוגים,

— שאפילו מי שעוסק בענינים שכליים (חסידי חב"ד), צריך להתמסר גם לצרכי הכלל וצרכי הפרט; וגם מי ש"רבים צריכים לו"¹³⁰, צריך להתעסק (לא רק בצרכי הכלל, אלא) גם בצרכי הפרט (בתור פרט), וגם להוסיף עליו בחכמה ובינה כו'; וכן בנוגע ל"שומרי תומ"צ בכלל" — איש פשוט בישראל, שאין אצלו ענין ההשפעה על הזולת בגלוי, וגם אינו שייך לעניני חכמה כו', להיותו מ"מארי עובדין טבין", ואפילו בלימוד התורה העיקר אצלו הוא (לא כ"כ החכמה וההבנה שבדבר, אלא) הלימוד שמביא לידי מעשה, לדעת "את המעשה אשר יעשון"¹³¹, ואלה "אשר לא תעשינה"¹³² — שגם אצלו צ"ל הן מעלת ההבנה וההשגה, והן ההתעסקות בצרכי הרבים וצרכי הפרט —

נשאלת עדיין השאלה — מהי ההסברה בזה בחכמה והבנה:

ובהקדים — שכיון שתורה היא חכמתו של הקב"ה, ונמשכת גם בחכמה ובינה של בני"י (כיון ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"), ועד שזהו בפירסום לעיני כל עמי הארץ, כמ"ש¹³³ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", הרי מובן, שכאשר התורה דורשת דבר מסויים, יש לזה הסברה בשכל.

ולכאורה: מהי ההסברה על זה שצריכים לתבוע — ולכן יכולים לתבוע, ויכולים לקיים את התביעה — שכל אחד יעסוק בכל ג' הענינים הנ"ל?

כז. והביאור בזה — ע"פ התורה שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל השמחה והגאולה בשיחתו האמורה (כפי שנדפס בהמשך השיחה¹³⁴) שאמר רבינו הזקן כשחזר בפעם הראשונה מהמגיד ממעזריטש, אודות החידוש של דרך החסידות (וכדרך התורות של רבינו הזקן בימים ההם, בשנים הראשונות, שהיו תורות קצרות בכמות), כפי שנדפסה בדיוק בשיחת י"ב תמוז תש"א¹³⁴, וזה תוכנה:

אמרו רז"ל¹³⁵: "כל ישראל ערבין זה לזה". והפירוש בזה — מלשון ערבות, תערובת ומתיקות ("זיס"), היינו, כל יהודי צריך חבירו להיות מתוק אצלו, להיות מעורב עמו, ולהיות ערב לו.

ב

מוה"ר אברהם חיים: בלאק, ברוקלין (למיאמי).
השי"ת בלייבט ניט קיין בעל חוב: ראה "היום יום" כח אלול.
ביאַגראַפיע של כ"ק מו"ח אדמו"ר: נדפסה גם בסה"ש תש"א בתחלתו.

(130) מו"ק כא, א.
(131) יתרו יח, כ.
(132) ויקרא ד, ב.
(133) ואתחנן ד, ו.

(134) ס"ו (סה"ש תש"א ע' 144).
(135) שבועות לט, סע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת בחוקותי כו, לו.

והענין בזה:

הפירוש ש"כל ישראל ערביין זה בזה" כפי שנוגע להלכה בפועל (בדברי הגמרא במסכת שבועות) — הוא ענין של ערבות, שכל אחד מישראל "ערב" לחבירו.

אמנם, לכל הלכה יש טעם, ובכך, הטעם לענין הערבות הוא — בגלל שכל ישראל מעורבים זב"ז.

ויתירה מזה, שענין זה אינו באופן של הכרח, בעל כרחו כו', אלא התערובת היא באופן שמציאותו של חבירו נעימה ועריבה (מלשון עריבות ומתיקות) אצלו.

כח. ובפרטיות יותר:

ענין העריבות והמתיקות ("זיס") קשור עם כח התענוג שבנפש, שהוא הכח הכי חזק כפשוטו בכחות הנפש — כפי שרואים במוחש, שגם כאשר ישנו ענין שמצד עצמו הוא בלתי רצוי עבורו ומצער אותו, הנה כאשר מתעקש שרצונו להתענג מזה, הרי זה נעשה אצלו תענוג בפועל.

ונפק"מ להלכה בפועל — בנוגע לתענית חלום בשבת, ש"מותר להתענות תענית חלום בשבת

..

לפי שאין כאן ביטול עונג שבת לגמרי, כיון שנפשו עגומה עליו בשביל חלומה אם לא יתענה, ואם יתענה בטוח הוא שיקרע גזר דינו, א"כ הרי התענית הזה תענוג הוא לר"ם¹³⁶; וכיון שזהו דין ב"תורת אמת", הרי מובן שאין זה עונג מרומה, אלא עונג אמיתי ע"פ אמיתתה של תורה, והיינו, דכיון שהחליט שאם לא יתענה יצטער, ואם יתענה יהי לו תענוג, הרי זה נעשה בפועל עונג לאמיתותו¹³⁷.

וכן מצינו בנוגע להעוסקים בענינים שכליים (הסוג הנעלה המוזכר לעיל) — כדאיתא בגמרא (במסכת ע"ז¹³⁸): "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ" (כמובא להלכה בשו"ע יו"ד¹³⁹), דכיון שמתענג ורוצה ללמוד בישיבה זו ובענין זה כו', אזי יצליח בלימודו, והיינו, שאע"פ שהצלחה בלימוד תלוי בכח שכלו, הנה ההצלחה בשכלו תלוי בענין התענוג, שכאשר מתענג בלימוד מסכת זו, בישיבה זו ואצל

הוספה

א

בי"ה. ז' מני"א תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ כו'
מוה"ר דוד מאיר שי

שלום וברכה!

נהניתי לקרות מכתבו אשר הוא וזוגתו שיחיו נמצאים במעון קיץ, וחייב אדם לאמר בלשון רבו פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, איר זאָלט האָבען אַ גוטען זומער און אַ געזונטען זומער, ויודיע טובות הן בגשמיות והן ברוחניות, הן בנוגע לעצמו וגם לאשתו דכגופי דמיא.

מוסגי"פ הקונטרס שהו"ל זה עתה שבטח ישתמש בתוכנו להפיץ אור בסביבתו החדשה ע"י מאור שבתורה זוהי תורת החסידות, וכידוע ג"כ במרז"ל שכל מעשה ומעשה שהאדם עושה תכליתו ופנימיות הכוונה בזה הוא להקריא בשם ה' אל עולם (יעוין לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג).

בברכה לבריאות הנכונה.

א

מוה"ר דוד מאיר: שולמאן, ברוקלין (לגלענווילד, נ.י.). אגרות נוספות אליו — אג"ק חט"ז אגרת ה'תתס"ט, ובהנסמן בהערות שם.

חייב אדם לאמר בלשון רבו: ברכות מז, א. וש"נ.
לאשתו דכגופי דמיא: מנחות צג, ב. ובכ"מ.

הקונטרס שהו"ל זה עתה: כפה"נ הוא מאמר ד"ה זכור הוי', ש"פ דברים עטר"ת (קה"ת, ה' מני"א ה'תשי"ג). נדפס לאח"ז בסה"מ עטר"ת ע' רפט ואילך; ע' תרפג.
להקריא בשם ה' אל עולם: ראה סוטה יו"ד, סע"א ואילך.

136) שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח ס"ג. סי"ב (תו"מ חנ"ג ע' 206). וש"נ.
137) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ח 139) סוסר"מ.
138) י"ט, א.
139) סוסר"מ.

ואחת מהמקבלים, ועאכו"כ לכאו"א מהנותנים ומשפיעים, שיעסקו בזה באופן דמוסיף והולך ואור.

וכאמור לעיל (סל"ה), שכיון ששם היתה הכתישה הכי גדולה, שנמשכת עדיין, הרי זה סימן שגם הענין ד"נותן שמנו" הוא באופן מיוחד, וע"ד מארז"ל¹⁷⁹ "הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה", ולכן דוקא בנוגע אליהם צ"ל השתדלות יתירה ומיוחדת, ויכולים לקוות לתוצאות הכי גדולות — כאשר יפנו את המרץ והזמן והממון כו', לפעול עם אלו שנמצאים על ידו, "עניי עירך קודמים"¹⁸⁰, וכאמור, שמצד קשרי המדינות כו' נחשבים כולם בד' אמותיו, וביכלתו לפעול בזה ללא חשש סכנה, לא לעצמו ולא לאחרים.

ויה"ר שיעסקו בזה באופן דמוסיף והולך, וזכות הרבים מסייעתם — להעמיד "צבאות השם", וליילך עמהם בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

ראש-ישיבה זה (ככל הפרטים שבדבר), אזי יבין באופן טוב ועמוק יותר, ובנקל יותר; ועאכו"כ שהעונג משפיע על המדות שבלב, שאוהב דבר שמתענג ממנו, וירא מענין שהוא היפך התענוג שלו; ועאכו"כ בנוגע לשאר הכחות שבנפש.

ועד שהתענוג שבנפש פועל (לא רק על הכחות הרוחניים, אלא) גם על גשמיות הגוף — כמסופר בגמרא בפרק הניזקין¹⁴⁰ אודות "אספסינוס קיסר", שכאשר שמע דבר שגרם לו תענוג, אזי נעשה אצלו הרחבה בעצם שברגל — "שמועה טובה תדשן עצם"¹⁴¹, והיינו, שאע"פ שענין הגידול אינו ניכר בגלוי כ"כ בעצם שבגוף האדם, ואין זה כמו שערות וצפרניים, שרואים הגידול שלהם במשך זמן קצר, ואפילו לא כמו הגידול בבשר הגוף ע"י אכילה ושת"י וכו', אעפ"כ, "שמועה טובה" — דבר משמח של תענוג — "תדשן עצם", שנעשה הרחבה בעצם של הרגל!

כט. ובנוגע לענייננו:

היחס של יהודי אחד לחבירו הוא לא רק באופן שאוהב את חבירו, שזוהי מדה שבלב, ולא רק שמבין במוח שבראש את מעמדו ומצבו ורגשי לבו וכו', אלא מציאותו של חבירו צריכה להיות נעימה ועריבה אצלו; ואז נמשך הדבר בדרך ממילא גם בשכלו וברגש הלב ככל הדרוש כו'.

ואז הנה גם התערובת בין יהודי אחד לחבירו אינה ענין שנעשה בעל-כרחו, דכיון שהטילוהו בין ששים ריבוא בני"י הרי הוא מעורב עמהם, או (אפילו אם אין זה בעל-כרחו, הרי זה) עכ"פ באופן ד"מהיכי תיתי", מבלי שיהי' נוגע ואיכפת לו, או שזהו רק מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁴⁹, או מצד ההבנה וההשגה שכולם שייכים לאותו "גוי קדוש"¹²² — אלא יתירה מזה: זהו ענין שלמעלה מהשכל, ענין של עריבות ומתיקות, שקשור עם התענוג שבנפש.

וזהו סדר העניינים בתורת רבינו הזקן הנ"ל — מלמעלה למטה — שמצד הענין ד"ערבין זה בזה" לפי הפירוש הראשון, מלשון עריבות ("זיס"), אזי נעשה גם ענין התערובת מתוך תענוג נכשם שכח התענוג עצמו חודר ופועל עירוב כל העניינים שלו, שהכח הכי עליון פועל ברגל הענין ד"תדשן עצם", ואז, כשאומרים לו להיות "ערב" לחבירו, הרי הוא

(141) משלי טו, ל.

(140) גיטין נו, ב.

(180) ב"מ עא, א.

(179) נדרים פא, רע"א.

עושה זאת בשמחה וטוב לבב. וכל זה — בגלל שההתחלה היא מהפירושו הראשון, מלשון עריבות ונעימות.

ל. ומזה מובן, שכאשר ישנו ענין שנוגע ליהודי בתור פרט, נוגע ליהודי בתור חלק מהכלל, ונוגע בכחות הנעלים שלו, הבנה והשגה — הרי זה באופן שנעשים כולם ענין אחד; ולכן יש לקוות שכל אחד יעסוק בזה, ועד לאופן של "אור העבודה", שכולל שני הפכים: עבודה — מלשון עבודת עבד, ש"בהפקיירא נחא לי"¹⁴², וביחד עם זה, דורשים ממנו שיהי' זה באופן של "אור" (כנ"ל סי"ד).

ונמשך בפועל הענין ד"כל ישראל ערביין זה בזה" כפשוטו, שלכן, כשיש גזירה, הנה גם אם אין זה נוגע אליו, מוכרח גם הוא לזעוק, ועאכו"כ ע"פ האמור לעיל (סכ"א) שענין זה נוגע גם אליו וכו'; או שגם כאשר אין זה נוגע אליו, נוגע לו צרת הכלל יותר מאשר צרת עצמו, וכיון שזהו צורך הכלל, הרי הוא צועק זה אליבא דאמת ואליבא דנפשי', ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב¹⁴³ ופועלים פעולתם, ונעשים כל הענינים באופן של עריבות ונעימות.

ואז ממשיכים גם את כח התענוג שלמעלה — שהקב"ה חפץ במעשיהם של צדיקים" ("עמך כולם צדיקים"¹⁴⁴), והראי' לזה — "דכתיב¹⁴⁵ וירא אלקים את האור כי טוב"¹⁴⁶,

ואז נעשה "לכל בני ישראל .. אור במושבותם"¹⁴⁷, הן ברוחניות והן בגשמיות — כלשון הרשימה דג' תמוז¹⁴⁸ (כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז¹⁴⁹),

ועד לקיום היעוד "לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם גו' (אלא) והי' לך ה' לאור עולם"¹⁵⁰, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

לא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה דעו כי הוי' הוא האלקים.

* * *

(142) שם יג, א. וש"נ.

(143) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא

בשל"ה סט, א.

(144) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ

חלק.

(145) בראשית א, ד.

(146) ב"ר ספ"ב.

(147) בא יו"ד, כג.

(148) סה"ש תרפ"ז ע' 170. וש"נ.

(149)

(150) ישע"י ס, יט.

כל אלו שהרעישו שצריכים לערוך הפגנות (ועאכו"כ אלו שהשתתפו בפועל בהפגנות) עבור יהודי רוסיא — והרי גלוי וידוע (כפי שהרעישו כולם) שהסיבה לכך היא שרודפים את בני"ג בגלל יהדותם, לא בגלל שייכות למפלגה זו או אחרת, אלא בגלל שיש להם שייכות לריקודים בשמח"ת... — הנה מחר בבוקר (או מיד הלילה, או מחרתיים כו') עליהם להתחיל לחקור ולדרוש היכן נמצא יהודי או משפחה שהגיעו מרוסיא, פולין, צ'כסלובקיא או רומניא, הן במדינה זו והן במדינות אחרות, והן באה"ק, ולעשות כל התלוי בו לעזור להם בעניני יהדות, כדי שיוכלו בעזר ה' להמשיך בתנועת המס"ג, מתוך הרחבה.

ויש לעשות זאת מבלי להמתין להוראה מפלוני,

— ובודאי שלא להמתין לטפיחה על השכם משני, ו"מדלי" משלישי, או על הפירסום בעיתונים כו'; אף א' לא חושד בהם שזה מה שאיכפת להם...

אלא מאי, הם מחכים ל"מנהיג", ובכן, אין מנהיג! עכשיו ה"מנהיג" הוא — "ה'י¹⁷⁷ אלקיכם מלככם"!!!

והרי הקב"ה נתן "תורה אור", ו"תורת חיים", תורה שמאירה את החיים, וכאשר תסתכלו בתורה אזי תראו שהיא "חיינו ואורך ימינו", ועל המצוות נאמר "וחי בהם", והענין ד"ואהבת לרעך כמוך"¹⁷⁸ הוא "כלל גדול בתורה"¹⁷⁸,

ובכן, עכשיו יש לך אפשרות לפעול עבור יהודי רוסיא — שנמצאים בשאר מדינות, באופן של הרחבה, ללא צמצומים והגבלות — מבלי להעמיד בסכנה אף אחד, ואדרבה: יש אפשרות להציל לחיים רוחניים אותם ובני ביתם וכל אשר להם, עי"ז שיספקו להם בסבר פנים יפות כל הצרכים הרוחניים, ולעשות זאת לא רק ביום היוצא מן הכלל, מתוך התעוררות היוצאת מן הכלל, אלא יום אחר יום, באופן קבוע ומסודר.

ובימינו, שקשרי המדינות הם ללא הגבלות, הנה גם בארה"ב — בד' אמותיו של פלוני שאתמול השתתף בהפגנה, או אירגן ועורר אודותה — יכולים להגיע ולעזור ליהודי שנמצא בכל מדינות הרווחה, אם בגופו או בממונו או ע"י שלוחו, ללא שום סכנה לאף אחד.

לט. ויה"ר שיפעלו הדברים פעולתם, ותצמח מזה טובה לכל אחד

(178) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(177) שמואל"א יב, יב.

שעל ידה עמדו בנסיון באופן ד"נגדוה"¹⁷⁵, אבל לא מתוך לחץ, צרה וצוקה, מצור ושבי, אלא מתוך הרחבה, בארה"ב, בשאר מדינות, או באה"ק.

והגע עצמך: איתא בגמרא¹⁷⁵ "אלמלי נגדוה לחנני" מישאל ועזרי' וכו'" (לא יודעים מה הי' אז), ואילו שם הי' הנסיון במשך עשרות שנים, ואעפ"כ עמדו בנסיון!

ועכשיו הוציאו אותם משם ל"נסיון" במעמד ומצב של הרחבה והרווחה, ללא גזירות ורדיפות, ואעפ"כ עומדים הם "במדבר", באופן שאין עוזר — לא עוזרים להם בצרכיהם הרוחניים, מלבד במקרים בודדים וע"י אנשים בודדים, ותמורת זה, הולכים ומבלבלים את עצמם האם לערוך "הפגנה" נוספת, או שעכשיו צריך להמתין למחר או מחרתיים — בה בשעה שיכולים לעזור באופן כשר וטוב, ובהשתדלות קטנה לפי ערך, והעיקר, ללא חשש סכנה, יכולים לפעול גדולות ונפלאות, וזהו מעמד ומצב שזועק ככרוכי: הצילו נפשותינו!

וכאן נוגע כל יום, ויפה שעה אחת קודם, שהרי צריך להבטיח שלא יקדמנו אחר — לא סתם אחר, אלא "אחר" שאינו רוצה לידע מענינים של יהדות, ולאחרי כן, לא יודעים אם יוכלו לחזור ולפגוש את הבן והבת או האב והאם ולעזור להם.

וכפי שראו בפועל, שכאשר הצליחו ליצור קשר עמהם מיד בכואם — לא היו קשיים לפעול הנהגה הראוי' לבית יהודי במלוא מובן המילה, וחנינון הראוי לילדי ישראל; אבל כאשר הגיעו רק "למחר", "ויש מחר" שהוא לאחר זמן¹⁷⁶ — הוצרכו להתייגע כדי לבטל את התעמולה של ה"אחר", ולאח"ז לפעול אצלם לשוב לשרשם ומקורם, שאותה מסירות-נפש שהיתה אצלם שם בריקודים של שמח"ת, תהי' גם עתה בכל ימות השנה, אבל רק מתוך מסירת הרצון, כיון שאין צורך במס"נ בפועל.

אבל בשביל זה יש צורך ב"מדריך", ולא רק מדריך, אלא מישוהו שיגלה להם את כל המציאות שישנו ענין קיום התומ"צ בחיי יום-יום, כיון שמצד תנאים וסיבות שאינם תלויים בהם חסרה אצלם ידיעה זו.

לח. ובנוגע לפועל — כמדובר כמ"פ שנמצאים עתה בעולם שבו צריכים לפרש את הדברים בנוגע לפועל, כדי שלא יסלפו שלא זו היתה הכוונה כו':

לב. בנוגע למ"ש בשיחה האמורה (לעיל ס"א) שי"ב תמוז הוא היו"ט של התגלות אור פנימי ועצמי של חסידות חב"ד שניצח את חושך המנגדים כו' — הנה לכאורה אין הדבר מובן כלל:

ע"פ הידוע ומבואר ונדפס בכ"מ — שייך ענין הנ"ל ליי"ט כסלו, ובפרט ע"פ המבואר באגרת-הקודש הידועה של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (שנדפסה בכ"מ ובפרט בהקדמה לקונטרס ומעין¹⁵¹), שבה נתפרשו כל הלשונות הנ"ל (אור פנימי ועצמי כו') בנוגע ליי"ט כסלו; ואילו כאן נאמר שזהו ענינו של י"ב תמוז, ומזה מובן, שעד אז לא הי' ענין זה, ונפעל רק ביי"ב תמוז?!

ולעת-עתה לא ראיתי שיעמדו על זה, וכאמור כמ"פ שדוקא על ענינים פשוטים לא מתעכבים.

לג. ויש לומר הביאור בזה:

ובהקדים הביאור בנוגע ליי"ט כסלו — בשיחה הידועה של כ"ק אדמו"ר (שכבר נדפסה¹⁵²) בנוגע למאסר דפטרבורג, שיש לומר (אף שקשה לומר כן) שזהו ע"ד מארז"ל¹⁵³ "מה הזית הזה כשכותשין אותו הוא מוציא שמנו", ולכן, עיקר הענין של הפצת המעיינות חוצה התחיל לאחרי פטרבורג, כיון שאז הי' הענין ד"כותשין אותו", שע"ז "נותן שמנו".

ומזה מובן גם בנוגע לכמה מאסרים שהיו אצל כו"כ מנשיאי חב"ד; אבל, ענין של מאסר כללי שהי' נוגע לכל השיטה כו', ועאכו"כ ענין שנוגע להפצת התורה והיהדות בכלל, כפי שהי' אצל בעל השמחה והגאולה, כיון שאז הי' במדינה ההיא רוב מנין ורוב בנין של בני — מצינו זאת דוקא במאסר של י"ב תמוז, כמו במאסר של י"ט כסלו.

אך יש חילוק ביניהם:

ביי"ט כסלו הי' המאסר, הקטרוג, העלם והסתור, ולאח"ז הנצחון והגאולה — בנוגע לפנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת הבעש"ט ותורת חסידות חב"ד; ואילו ביי"ב תמוז הי' הקטרוג ובמילא גם הנצחון והגאולה — בנוגע להפצת התורה והיהדות בכלל, אצל רוב מנין ורוב בנין דבנ"י (שהרוב הוא המכריע).

וענין זה נפעל ע"ז שלא התיירא מהמאסר, והמשיך בעבודת הפצת

(151) ע' 17. ולאח"ז באג"ק שלו ח"א ע' 153 ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר רנט ואילך. וש"נ. שבהערה 99.
(152) סה"ש תורת שלום ריש ע' 26.

(176) פרש"י בא יג, יד.

(175) ראה כתובות לג, ריש ע"ב.

היהדות והתורה והחסידות, וכידוע המסופר ברשימות המאסר¹⁵⁴, שבשעת מעשה, כשהמאסר הי' עדיין בתחילתו, הי' הציווי וההוראה למסור בכל המקומות, שלמרות כל המניעות והעיכובים, לא יעצרו אלא ימשיכו בעבודה של לימוד התורה וכל עניני המצוות כמקודם, מבלי להתיירא משום דבר, ובתוקף זה היתה העמידה במשך כל ימי המאסר, ועי"ז נפעלה הגאולה באופן ש"הפה שאסר הוא הפה שהתיר" — להכריז בנוגע להשחרור.

אבל גם ענין זה הי' קשור עם התגלות אור פנימי ועצמי של חסידות חב"ד, והיינו, שכדי שיוכלו לעמוד במס"נ כזו, ולפעול עי"ז שגם אלו שהיו צריכים להשתתף בזה יעשו זאת באופן של מס"נ, מבלי להתחשב בכל ההעלמות וההסתרים כו' — הנה בשביל זה הוצרכה להיות בקיעת אור פנימי ועצמי של חסידות חב"ד, שחדר בכל הענינים עד לשמירת התומ"צ בכלל — כפי שמסיים בנוגע לסוג ד"שומרי תומ"צ בכלל", ועד שחדר "גם את אשר בשם ישראל יכונה"³,

— כמדובר כמ"פ דיוק הלשון "יכונה", כינוי דייקא, כפי שמצינו בהלכות גיטין¹⁵⁵, שבנוגע לשם שבגלוי כותבים "דמתקרי", אבל כאשר השם הוא בהעלם ובאופן של תרגום, אזי כותבים "המכונה"; וענין זה בעולם הוא בגלל שכן הוא באלקות, בספירות — כמבואר בקבלה ש"כנוי" בגימטריא "אלקים"¹⁵⁶, וכאמור לעיל (במאמר¹⁵⁷) ששם אלקים הוא "מגן ונרתק" שלא יאיר תוקף הגילוי של שם הוי', שרק הוא נקרא "שם העצם" ו"שם המפורש"¹⁵⁸, באופן גלוי, משא"כ שאר השמות, החל משם "אלקים" שהוא באופן של "כנוי", ונקרא "אלקים" לשון רבים¹⁵⁹, וכו' נאמר¹⁶⁰ "נעשה אדם", לשון רבים, באופן ש"הרוצה לטעות יטעה"¹⁶¹ —

שכל זה הוא כתוצאה מהתגלות אור פנימי ועצמי של חסידות חב"ד, כנ"ל.

(154) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 185.
 (155) ראה טושו"ע אה"ע סק"ט סט"ז.
 וראה גם אג"ק ח"ד ע' שנו ובהערה 2 שם.
 וש"נ.
 (156) זח"א כב, ב. וראה לקוטי לוי"צ
 הערות לזח"ב ע' קנח. אג"ק ע' רנד. ועוד.
 (157) פ"ד (לעיל ע' ...).
 (158) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם
 הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. כס"מ הל' ע"ז פ"ב
 ה"ז. פירוש ש"ט. מו"ג ח"א פס"א ואילך.
 עיקרים מ"ב פכ"ח.
 (159) ראה גם פרש"י וירא כ, יג. וישלח
 לה, ז.
 (160) בראשית א, כו.
 (161) ב"ר פ"ח, ח.

יודעים היכן הם! ... — בתחילה הכחישו ואמרו שאין זה אמת וכו' וכו', אבל עכשיו מדפיסים זאת בכל העיתונים. ואעפ"כ, אין פוצה פה ומצפצף אולי צריך להתבונן האם הי' הדבר כדאי, או שגרם קלקול, ועכ"פ לחשוב בנוגע מכאן ולהבא.

ובכל אופן, מבלי להכנס לכל השקו"ט הנ"ל — ברור הדבר שעכשיו יכולים לעזור ליהודי רוסיא באופן שלא יעמיד אף אחד בסכנה.

וא"כ, אלו שהרעישו אודות עריכת ההפגנות, באמרם, שצריכים להציל יהודים שיוכלו להתנהג כרצונם בתור יהודים, הנה בזאת יבחנו — שיסעו עכשיו לכל אותם מקומות שבהם נמצאים יהודים שיצאו מרוסיא, פולין, צ'כסלובקיא, רומניא וכו' — חלקם נמצאים בארץ הקודש, חלקם בארצות-הברית, באנגליא ובכל שאר המקומות (והרי ישנם ה"כתובות" ב"האייאס") — שלא היתה להם אפשרות (מצד תנאים שאינם תלויים בהם) לידע אודות יהדות; הילדים אינם יודעים, וגם ההורים יודעים מעט מאד אודות יהדות, ולעזור להם באופן שלא יעמיד בסכנה אף אחד — להביא להם "מלמדים", לשלם שכר לימוד עבור הילדים שיוכלו לקבל חינוך יהודי, וליתן להורים אפשרות להשיג פרנסה תוך כדי שמירת שבת!

אלא מאי — לא יקבלו על זה "מדלי", ולא יפרסמו אודותם בעיתונים בצירוף תמונותיהם... כיון שלא קיבלו הוראה לעשות זאת, אבל מה בכך? — הרי הדבר נגע להם, והרי מדובר אודות ה"נוער" שלהם נגע הדבר באמת! ...

וא"כ צריך לעצור את ההפגנות — שגם אם בתחילה עמד הדבר בספק, הרי עתה נתברר כמה יהודים נהרגו רח"ל או הוגלו וכו' כתוצאה מההפגנות, אלא שרימו אותם, אבל עכשיו אף אחד לא מרמה; יכולים לברר את הכתובות של אותם יהודים שהגיעו לניו-יורק, בוסטון ושיקאגו, ועד"ז בנוגע לאלו שיצאו משם ונמצאים במדינות אחרות, ועד לארץ הקודש — הרי יודעים היכן הם נמצאים, ויודעים שנמצאים במצב של צרה ומצוקה בנוגע לענינים רוחניים, שהרי אין שם "משרדים" שמתעסקים בענינים אלו.

וכיון שכן, הנה כל אלו שהרעישו עד עתה — בזאת יבחנו, שתמורת זה שבעבר הלכו להפגין, יעתיקו את עיקר העבודה באופן שלא יעמיד אף אחד בסכנה, ובודאי יציל משפחות בישראל, עאכ"כ בנים ובנות קטנים וקטנות, שישארו יהודים ויעמדו באותה תנועה של מס"נ

אלא, שמפני סיבות שאינן תלויות בהם — להיותם תינוקות שנישבו לבין העכו"ם, במעמד ומצב שמעולם לא הלכו לחדר ועאכו"כ לשיבה וכו' — לא ידעו באיזה אופן יכולים לבטא ולגלות את עובדת היותם יהודים (לא "ציונים" או "אנשי מפלגה" וכו'), ולכן הי' זה ע"ד סיפור הבעש"ט¹⁷² אודות הנער הכפרי, שלא היתה לו דרך אחרת לבטא את התרגשותו אלא ע"י צעקה כקול התרנגול: קוקוריקו! ... וסיום הסיפור — שצעקה זו העלתה את כל תפלות בני"י! ... ועד"ז הי' המעמד ומצב שלהם — שלא ידעו כיצד לבטא את יהדותם, ולכן הלכו לרקוד בשמח"ת¹⁷³ [הוא יודע שזוהי השמחה של התורה, ולכן רוקד גם הוא, ומלבד זה, אינו יודע עדיין ענינים אחרים], ועד"ז בשאר אופני הביטויים כיו"ב; אבל, בענין זה באה לידי ביטוי הנקודה העצמית שלהם, נקודת היהדות, כפי שהתאחדה עם הנקודה של פשיטות העצמות דלמעלה, באופן שכולא חד!

וכאשר הם יוצאים עתה לעולם של רווחה והרחבה, ודוקא בגלל זה הרי הם במעמד ומצב של פיזור, ויש מהם כאלו שאינם יודעים היכן נמצא איטליו כשר, בית כנסת או בית טבילה וכו', ועאכו"כ שאינם יודעים הדינים הקשורים בזה — הרי הדברים קל-וחומר:

אם רציתם לזעוק ברחובות בשעה שלא היו יכולים לעזור להם בפועל — אלא שחשבתם שהגוי, ה"קאָזאַק הנגזל", יתיירא ויתפעל מזה שכמה אלפי אנשים (אלפים, שלשת אלפים, חמשת או עשרת אלפים) עושים רעש... וישנה את טבעו, כפי שמביא רש"י¹⁷⁴: "הלכה היא בידוע כו'" — הרי בודאי ברור הדבר שעכשיו שיכולים לעזור להם בפועל, צריכים לסייע להם בעניני יהדות, תורה ומצוותי': לשלוח להם תפילין, בשר כשר, רבנים, שוחטים ומוהלים.

והרי מדובר אודות ענין שלא יעמיד אף אחד בסכנה — בניגוד להפגנות, שעכשיו נתברר הדבר ונתפרסם בכל העיתונים, שבגללם יש יהודים שנהרגו בפועל רח"ל (כפי שנדפסו שמותייהם בעיתונים, ויש עוד כו"כ שמות שעדיין לא נדפסו), ויש כו"כ שקיפחו את פרנסתם, וכו"כ שנשלחו לארץ גזירה, כולל גם ילדים שנקרעו מהוריהם ונשלחו לבית יתומים ("דיעט־דאָס") לחינוך של אנשי הממשלה ההיא, ועד היום לא

(172) ראה אנ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד
ס"ע שיג ואילך. וראה גם תו"מ חכ"ח ע' וש"נ.
241. וש"נ.
(173) ראה גם תו"מ חנ"ח ע' 134 בהערה.
(174) וישלח לג, ד.

לד. ונוסף לזה, כיון שאין ענין יוצא מידי פשוטו, צריך הדבר להתבטא בגילוי גם באור פנימי ועצמי של חסידות חב"ד — בכללות השינוי שנעשה ע"י הגאולה די"ב תמוז לאחרי המאסר שלפניו, שזהו"ע ד"כותשין אותו" ועי"ז "נותן שמנו".

וכללות הענין בזה — באותיות כלליות:

עד י"ב תמוז היתה עיקר ההשפעה במדינת רוסיא, ורק לעת מן העתים, ובתור הארה בעלמא, הגיעה ההשפעה למדינות אחרות — מדינות הסמוכות לרוסיא וגם רחוקות יותר, אבל עיקר ההשפעה, העבודה וההשתדלות היתה במדינת רוסיא, ובפרט כשהיתה במעמד ומצב ש"סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא"¹⁶², והיו צריכים לחפש עצות והשתדלויות, באופן שלמעלה מהטבע, כדי שיוכלו להבריא ("ארויסשמוגלען") משם משהו.

ואילו לאחרי י"ב תמוז — לאחרי ההתחלה בג' תמוז, שאז הי' השחרור רק מבית האסורים כפשוטו, ואח"כ ביי"ג תמוז היתה היציאה גם מהגירוש ("סילקע") לגלות קאָסטראַמאַ, ועד לסיום הגאולה ע"י היציאה מכל המדינה [אבל, כדברי בעל השמחה והגאולה¹⁶³, שאין זה באופן של ניתוק הקשר ח"ו עם אלו שנשאר שם; הקשר עמהם נמשך, אלא שניתוסף בזה עוד יותר] — רואים בפועל שהתחילה עבודת ההפצה בקנה מדה אחר לגמרי ("גאָר אין אַן אַנדער פאַרנעם"), בכל קצוי תבל, ולא במסותרים, ע"י הברחות וכל הצמצומים כו', כיון שנתבטלו כל הצמצומים וההגבלות (גם אלו שמבחוץ, מצד המלכות והשר של המדינה) בנוגע להפצת המעיינות, ונפתחו כל הדרכים כו', שלא זו בלבד שתומשך הארה והארה כהארה בכל שאר מקומות מושבי בני"י, אלא באופן שבעל השמחה והגאולה בא בעצמו לשם, ושלח שלוחים וכו', "ביד רמה", "בריש גלי"¹⁶⁴, ובכל ההרחבה וכו'.

והענין בזה — כפי שמצינו¹⁶⁵ בנוגע ל"מעין" שהבריכוהו ע"ג בריכה ושוקת, שאם המים אינם יוצאים ונמשכים מחוץ לבריכה והשוקת, אזי גם המים שנמצאים בתוך הבריכה והשוקת אינם נחשבים למי מעיין, "מים חיים", ורק כאשר נמשכים מחוץ לבריכה ולשוקת יש להם דין של מי מעיין, שמתהרין בכל שהוא ובזוחלין, והיינו, שהסימן של "מי מעיין" הוא — כשאינם נשארים סגורים במקומם, אלא הולכים ונמשכים הלאה.

(162) לשון הכתוב — יהושע ו, א.
(163) ראה גם תו"מ חמ"ו ריש ע' 22.
(164) בשלח יד, ח ובת"א עה"פ.
(165) ראה רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ט
ובפיהמ"ש מקוואות רפ"ה. וראה גם תו"מ
חט"ו ריש ע' 87. וש"נ.

זאת ועוד:

ע"פ האמור לעיל (במאמר¹⁶⁶) שכל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר¹⁶⁷ — "גבוה גבוה" ב"פ, ו"ביותר", וכן "מטה מטה" ב"פ, ו"ביותר"¹⁶⁸ — הרי מובן שככל שנמשך ומגיע למטה מטה יותר, הרי זה סימן שנמשך ממקום גבוה גבוה ביותר.

ועד"ז בעניננו: כיון שלאחרי י"ב תמוז היו יכולים להמשיך בהפצת היהדות בכלל והפצת תורת החסידות במיוחד ללא מניעות ועיכובים, ולא רק לשלוח שלוחים מזמן לזמן, או באופן של הארה והארה דהארה כו', אלא בכל ה"שטורעם" כמו ב"מעייץ" — הרי הסימן של מעייץ הוא כשמימי נמשכים ממנו ולהלאה, וככל שהמשכה הלאה היא למטה מטה ביותר, הרי זה הוכחה שזהו גבוה גבוה ביותר.

ועפ"ז מובן שאין סתירה בדבר: הענין דיפוצו מעינותיך חוצה שנעשה ב"ט כסלו (כמו הזית שכשכותשין אותו נותן שמנו) — הרי זה כפי שהמעיינות הם בתורת החסידות; ואילו ב"ב תמוז היתה התגלות אור פנימי ועצמי של חסידות חב"ד כפי שנמשכת גם בנגלה דתורה, אצל שומרי תומ"צ בכלל, בנוגע לדת ישראל ועניני בני" בכל מקום שהם, ובאופן שנמשך לא רק הארה שיש לה דין של מים שאובין כו', אלא ההמשכה היא באופן שבטלים כל המדידות וההגבלות, כך, שבכל מקום נמצאים ה"מעיינות" עצמם, גם ב"חוצה", ועד להמטה מטה ביותר.

לה. ועוד ענין בזה — שהמקום שבו היתה כתישת הזית, הוא המקום שבו נותן שמנו.

וזהו גם מה שמצינו במכתב של בעל השמחה והגאולה לחגיגת י"ב תמוז הראשונה לאחרי המאסר³ — י"ב תמוז תרפ"ח, "תפרח" — ש"ראוי הוא לקובעו ליום התוועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו", ומוסיף עוד ענין: "לברך את אחינו יושבי מדינת רוסיא (הסובלים מאת הנ"ל) כי יחזק השי"ת את לבכם ולבב זרעם יחיו להיות יהודים נאמנים, ולא יוסיפו בני עולה (הנ"ל) לענותם עוד".

והיינו, שמדגיש את "אחינו יושבי מדינת רוסיא" בתור ענין בפני עצמו, כאמור לעיל, דכיון שרואים ששם היתה הכתישה ביותר, הרי זה סימן שמשם יכולים להפיק סוג חדש של שמן!

166 פ"ז (לעיל ע'...). וש"נ.
167 סידור עם דא"ח עא, ד. המשך ריש 353.
168 תער"ב ח"ב ע' א'קפז. ועוד.

לו. אך יש צורך בתפלה מיוחדת — שלאחרי שמתבטלת הכתישה, יוכלו לעמוד בנסיון של הרחבה והרווחה¹⁶⁹.

וע"ד בקשת שלמה המלך, החכם מכל האדם: "ראש (דלות) ועושר אל תתן לי"¹⁷⁰, היינו, שלא יעמידו אותו בשתי נסיונות: נסיון של עניות, ונסיון של עשירות; ובעניננו — מתבטא העושר בכך שיש אפשרות ללימוד התורה וקיום המצוות, ואדרבה, באופן שמזה באה עשירות גם בעינים גשמיים, ועאכו"כ בנוגע לביטול המניעות והעיכובים.

ולכן, יש צורך בקריאה מיוחדת ועזר מיוחד בנוגע לאלו שיצאו משם, ונמצאים עתה ללא ה"לחץ" שהי' עליהם, ונתפזרו בכמה מקומות, שיש בהם תנאים שונים ומשונים, ונמצאים בין בני אדם שונים ומשונים — נתינת כח מלמעלה ועידוד מלמטה לכל אחד ואחת מהם, שיזכרו את המס"נ שבה עמדו במדינה ההיא, ומבלי הבט על עניני הגזירות והאימים בנוגע לבני חיי ומזונא באופן הקשור עם מס"נ בפועל, עמדו בנסיון; וכאשר בהיותם עתה במקומות הרווחה, ישנם כאלו שרוצים לפתות אותם, להעלים ולהסתיר, לעקם ולסלף — יעמדו בנסיון!

ומצוה על כל אחד ואחת לסייעם, ולהבטיח שלא יסירו אותם מהדרך, ע"י פיתוי בעינים שהם היפך תורת-אמת והיפך מצוותי' עליהם נאמר¹⁷¹ "וחי בהם", אלא ימשיכו בתנועת המס"נ מתוך הרחבה, לחנך את עצמם, בניהם ובנותיהם מתוך מנוחה שמחה וטוב לבב, אבל במסירת הנפש והרצון, ובלשון המכתב: "יחזק השי"ת את לבכם ולבב זרעם יחיו להיות יהודים נאמנים", "מס"נ אידן", להקב"ה לתורתו ולמצוותיו, כפשוטו, בחיי היום יום.

לז. ובזאת תבחנו:

ישנם כאלו שבמשך שנים הרעישו היתכן ששותקים ולא באים להפגנות עבור יהודי רוסיא, ומסתפקים בפעולות של דיפלומטי' בחשאי; בשעה שיהודי רוסיא מתייסרים — טוענים הם — אין להתחשב בשום דבר, אלא צריכים לצאת בראש חוצות ולזעוק ולהרעיש כו'.

ובכן:

הכל יודעים שהסיבה לכך שיהודים מסרו נפשם שם היא — לא בגלל שהי' אצלם ענין של ציונות או מאַרקסיזם או דיאלוגי' וכו', כי אם בגלל נקודת היהדות,

169 ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 167. וש"נ.
170 אחרי יח, ה.
171 משלי ל, ח.